

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علم انسانی

گزارش همایش

همایش ملی «بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین اسلامی» در ۲۴ بهمن ۱۳۹۸، در سالن همایش‌های غدیر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم برگزار شد. دفتر تبلیغات اسلامی در تثبیت برنامه‌های کلی و تراز بالای نظام در همه مراحل نظام‌سازی، دولت‌سازی، جامعه‌پردازی و سوگیری‌های تمدنی پیش‌گام بوده و در صدر فعالیت‌های خویش قرار داده است. درباره «بیانیه گام دوم انقلاب» نیز در همه مراحل مسئولانه پیش‌رو بوده و گام‌های مؤثر برداشته است. این همایش با سخنرانی دکتر سیدعباس صالحی، وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی، آغاز گردید و ایشان به چپستی، چرایی و چگونگی «بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین اسلامی» پرداختند، (که در همین شماره به چاپ رسید). و در ادامه مسئولان دفتر تبلیغات اسلامی به گزارش فعالیت‌ها پرداختند اما آنچه مهم بود مجموعه شش جلدی مقالاتی است که با مقدمه حجة الاسلام والمسلمین واعظی به چاپ رسید و مجله حوزه در این شماره آن مقدمه را فرآید خوانندگان می‌نهد.

حجة الاسلام والمسلمين احمد واعظي

آنچه کمتر از نگاه تحلیل‌گران و صاحب‌نظران پنهان مانده است، فراروی رهبران و ره‌پویان این نهضت عظیم انسانی از خواسته‌های مرسوم و متعارف در دیگر نهضت‌ها و تلاطم‌های اجتماعی شناخته شده در دیگر

جوامع و سرزمین‌هاست. آنچه با عنوان شعارها و فریادهای انقلابی، فراز آمد و جان‌ها و اندیشه‌ها را نواخت، بانگ ایمان‌گرایی، اسلام‌خواهی، حق‌جویی، عدالت‌طلبی، استقلال‌طلبی و رهایی یک ملت از چنگال استبداد و استعمار بود؛ از این‌رو، این

یکی از اهداف مهم این همایش، بهره‌مندی از نظریات اندیشمندان و نخبگان علمی حوزه و دانشگاه بود، که رییس محترم دفتر تبلیغات اسلامی، حجة الاسلام والمسلمين احمد واعظي نیز مؤکداً در مقدمه

مجموعه مقالات شش‌جلدی منتشره همایش به آن اشاره می‌کند. به دلیل اهمیت موضوعات طرح شده در این مقدمه، عیناً محتوای آن را پیش رو می‌نهمیم:

دربارۀ انقلاب اسلامی ملت ایران و چیستی و چرایی آن بسیار گفته‌اند. در این میان،

کامیابی و توفیق میراث‌سیاسی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی(ره) در گرو نگاه‌داشت و پایداری گفتمان انقلاب در ساحت اندیشه و باور جامعه و تحقق عینی و عملی اصول و ارکان این گفتمان در عرصه‌های مختلف حیات جمعی ملت ایران است.

انقلاب، هویتی فرهنگی و وجهی معنوی و ایمانی دارد و نظام سیاسی برآمده از آن، بر شالوده این گفتمان و رسالت ارزشی و ایمانی استوار شده است. کامیابی و توفیق میراث سیاسی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی(ره) در گرو نگاه‌داشت و پایداری گفتمان انقلاب در ساحت اندیشه و باور جامعه و تحقق

عینی و عملی اصول و ارکان این گفتمان در عرصه‌های مختلف حیات جمعی ملت ایران است.

صدور بیانیه گام دوم توسط رهبر فرزانه انقلاب اسلامی، حضرت آیه‌الله العظمی خامنه‌ای در بهمن ۱۳۹۷ (چهل‌مین سال پیروزی انقلاب)، به سبب آن‌که در بردارنده تحلیلی منصفانه و همه‌سونگر از فراز و فرودها و چالش‌های انقلاب و نظام اسلامی مردم ایران در چهاردهه نخست است، فرصت مناسبی پیش‌روی ارباب اندیشه و فکر جهت بازاندیشی و تأمل در تجارب و دستاوردهای انقلاب اسلامی می‌گشاید، و به سبب آن‌که این بیانیه در بردارنده توصیه‌های راهبردی در جهت بالندگی و پیشرفت نظام و جامعه اسلامی ماست، همه نیروهای متعهد و نهادهای تأثیرگذار حاکمیتی و غیر حاکمیتی به‌ویژه دو کانون اصلی علمی و معرفتی کشور، یعنی حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها را

به این امر فرا می‌خواند که در چگونگی تحقق این توصیه‌ها اندیشه کنند، موانع و کاستی‌ها را بشناسند و فرهیختگی و حرکت جهادی خود را آشکار سازند و نسبت و نقش خود را با محورها و توصیه‌های ناظر به آینده انقلاب اسلامی، تعریف نمایند.

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه

علمیه قم، در جایگاه یک

نهاد علمی و فرهنگی برآمده از متن انقلاب اسلامی با هدف درگیرکردن جامعه نخبگانی حوزه و دانشگاه با درون‌مایه بیانیه گام دوم، همایش «بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین اسلامی» را در چهار محور اصلی طرّاحی کرد.

● محور نخست همایش، «تحلیل بیانیه گام دوم با رویکرد تمدنی» انتخاب شد، زیرا این بیانیه گرچه یک متن نگاشته شده درباره تمدن اسلامی نیست، اما دلالت‌های تمدنی دارد و ایجاد تمدن نوین اسلامی را آرمان بزرگ انقلاب اسلامی ایران می‌خواند. به سبب برخورداری از دلالت‌های تمدنی است که این بیانیه، دارای ویژگی‌هایی نظیر کلان‌نگری، آینده‌نگری، امیدآفرینی و همه‌جانبه‌نگری و توصیه‌های راهبردی به جاری انقلاب اسلامی و پوییش و مقاومت ملت شریف ایران است.

● محور دوم همایش: «چیستی و چرایی و چگونگی تحقق بیانیه گام دوم، است.

● دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، در جایگاه یک نهاد علمی و فرهنگی برآمده از متن انقلاب اسلامی با هدف درگیرکردن جامعه نخبگانی حوزه و دانشگاه با درون‌مایه بیانیه گام دوم، همایش «بیانیه گام دوم انقلاب و تمدن نوین اسلامی» را در چهار محور اصلی طرّاحی کرد.

واقع، حرکت علمی و تحلیلی در فضای صفحات نخستین بیانیه گام دوم و نگاه وضعیت‌شناسانه به موضوعات مورد توصیه رهبری معظم انقلاب در بخش پایانی بیانیه است.

● بخش چهارم همایش: «به نقش‌آفرینی بایسته و شایسته نهادهای علمی کشور به‌ویژه نقش و تأثیر نسل جوان» این نهادهای حوزوی و دانشگاهی در تحقق اهداف بیانیه گام دوم می‌پردازد.

در دعوت از استادان و صاحب‌نظران بدان مشارکت علمی و تولید محتوای دانشی در محورهای چهارگانه همایش، سعی بر آن بود فضای بحث و گفت‌وگو و اظهار نظر، متکثر و گشوده باشد و مجال مشارکت برای سلايق و منظرهای فکری متنوع فراهم باشد. به گمان نگارنده، که در انجام این مقصود توفیق نسبی داشتیم و از همه استادان و صاحبان اندیشه که دعوت ما را اجابت کرده و در این پویش علمی سهمیم شدند قدردانی و تشکر می‌کنم.

این بیانیه گرچه یک سند رسمی توسعه و پیشرفت در عرصه مدیریت استراتژیک نیست و با قالب‌ها و صورت‌بندی مرسوم در این‌گونه سندها فاصله دارد و مشتمل بر مباحث تفکیک‌شده‌ای نظیر اهداف، سیاست‌ها، افق‌ها، تدابیر کلان و هدف‌گذاری‌های کمی نیست و به اهدافی نظیر تصویرسازی از گذشته و آینده انقلاب، هدایت‌گری و آگاهی‌بخشی، انگیزه‌سازی و امیدآفرینی، توجه جدی دارد، اما توصیه‌های اساسی و راهبردی جهت بالندگی و پیشرفت انقلاب اسلامی را نیز وجهه همت خود قرار داده است؛ از این‌رو بر فضلا و

استادان متعهد حوزه و دانشگاه لازم است در پیش‌نیازهای تحقق این بیانیه و راهبردها و راه‌کارهای عینیت‌بخشی به این توصیه‌ها، فکر و تأمل نمایند.

● بخش سوم همایش: «معطوف به تحلیل تجربه و دستاوردهای جمهوری اسلامی در توصیه‌های هفتگانه بیانیه و ارزیابی وضع کنونی آن‌ها» است. این بخش، در

چیستی و چرایی و چگونگی تحقق بیانیه گام دوم، است. این بیانیه گرچه یک سند رسمی توسعه و پیشرفت در عرصه مدیریت استراتژیک نیست و با قالب‌ها و صورت‌بندی مرسوم در این‌گونه سندها فاصله دارد و مشتمل بر مباحث تفکیک‌شده‌ای نظیر اهداف، سیاست‌ها، افق‌ها، تدابیر کلان و هدف‌گذاری‌های کمی نیست و به اهدافی نظیر تصویرسازی از گذشته و آینده انقلاب، هدایت‌گری و آگاهی‌بخشی، انگیزه‌سازی و امیدآفرینی، توجه جدی دارد.

گزارش کمیسیون‌ها

اما آنچه اهمیت این همایش را دوچندان می‌کند نقش کمیسیون‌های تخصصی با حضور اعضای علمی می‌باشد که مقالات دریافتی را که به اهمیت موضوع پرداخته بودند به تبادل نظر و گزارش واره نشستند. «مجله حوزه» نیز که همیشه زبان رسای حوزه علمیه به ویژه دفتر تبلیغات اسلامی بوده، در شماره ۶ به این موضوع کلان نظام پرداخته است، که در این جا به عنوان «گزارش» محوریت اصلی کمیسیون‌ها را پیش رو خوانندگان می‌گذارد.

محور اول: «تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب با رویکرد تمدنی»

این کمیسیون با عنوان «تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب با رویکرد تمدنی» به ریاست حجة الاسلام محسن الویری برگزار شد و ایشان در گزارشی از مباحث این کمیسیون اشاره داشت:

در این کمیسیون ۳۵ مقاله دریافت کردیم که از این میان بیست مقاله برای چاپ معرفی و در جمع از مؤلف نه مقاله دعوت شد و هفت مقاله در نشست ارائه گردید. پنج محور فرعی برای این کمیسیون تخصصی در نظر گرفتیم، ولی مقالاتی که دریافت کردیم،

الزاماً برآورنده نیازهای ما نبود و در نهایت مقالات پذیرفته شده را در شش محور از جمله رویکردها و نهادهای اجتماعی نقش آفرین بیانیه جمع بندی کردیم. با توجه به این که در گزینش مقالات به معیار ایده محور توجه داشتیم، افزون بر ارائه و نقد از حضور مخاطبان نیز استفاده شد و هنگام انتخاب مقالات برای چاپ به بیان مقدمه‌ای پرداختیم که الزاماً این بیست مقاله تمام مقصود را به نمایش نمی‌گذارد و هر یک از این شش محور می‌تواند همچون یک پازل افقی، راه برای پژوهش‌های بعدی باز کند. مراتب تمدن، عوامل مؤثر بر شکل‌گیری تمدن، تحلیل بیانیه بر اساس مبنای تفکر تمدنی رهبری، مدل‌سازی نقشه راه تحقق تمدن اسلامی از گذرگاه گام دوم انقلاب با رویکرد مدل‌سازی ساختاری «ای. اس. ام» از جمله عناوین مقالات بود. «مشخصه‌های کودک تراز تمدن نوین اسلامی مبتنی بر انسان‌شناسی اسلامی در راستای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب» نیز عنوان مقاله دیگری بود که

به بیان تحلیلی در این راستا پرداخته است.

در دو مقاله دیگری نیز به «بررسی موقعیت تمدنی ایران در دوران معاصر» و «نقش ناجا در فرایند ایجاد تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیه الله خامنه‌ای» پرداخته شد و از سوی ناقدان مورد بحث و

پنج محور فرعی برای این کمیسیون تخصصی در نظر گرفتیم، ولی مقالاتی که دریافت کردیم، الزاماً برآورنده نیازهای ما نبود و در نهایت مقالات پذیرفته شده را در شش محور از جمله رویکردها و نهادهای اجتماعی نقش آفرین بیانیه جمع بندی کردیم.

این باره ارائه شد؛ یک مقاله با عنوان «جهاد آکادمیک برای اقامه جهاد امید آفرینی» که با یک نگاه انتقادی بحث مدیریت تصویر را به چالش کشیده بود و معتقد بود در این وقایع اخیر بعد از موشک باران پایگاه آمریکایی که ما دست برنده را داشتیم ولی در مدیریت رسانه‌ای با ضعف جدی روبه‌رو بودیم و آورده‌های خود را نتوانستیم مضاعف کنیم. در حوزه مدیریت جهادی مقاله‌ای با عنوان «تأملی در نسبت بیانیه گام دوم انقلاب و مدیریت جهادی» ارائه شد، که در آن، سه مسئله سرشت انقلاب، سرگذشت انقلاب و سرنوشت انقلاب را مورد تأکید قرار داده و بحث مدیریت جهادی و سبک مدیریت حضرت امام (ره) و تأسیس یازده نهاد جهادی تا اوایل دهه شصت را مورد اشاره قرار داده بود. مقاله‌ای در محور دیگری با عنوان «چیستی و چرایی و چگونگی جوان‌گرایی در گام دوم انقلاب اسامی از منظر مقام معظم رهبری» ارائه شد که تأکید می‌کرد نباید جوان‌گرایی را در چارچوب فرد و در چارچوب سن ببینیم. هم‌چنین در مقاله‌ای با عنوان مقاله «سینما و بیانیه گام دوم انقلاب» به ظرفیت هنر و سینما برای تمدن‌سازی پرداخته شده است.

محور سوم: «تحلیل تجربه و دستاوردهای جمهوری اسلامی در توصیه‌های هفت‌گانه بیانیه و ارزیابی وضعیت کنونی آن‌ها» کمیسیون تخصصی دیگری با عنوان «تحلیل تجربه و دستاوردهای جمهوری اسلامی در توصیه‌های هفت‌گانه بیانیه و ارزیابی

بررسی قرار گرفت.

محور دوم: «چیستی، چرایی و چگونگی تحقق بیانیه گام دوم»

یکی دیگر از کمیسیون‌های تخصصی، که بیانیه گام دوم انقلاب پرداخت با عنوان «چیستی، چرایی و چگونگی تحقق بیانیه گام دوم» بود که به ریاست حجة الاسلام والمسلمین سید محمد حسین هاشمیان برگزار شد و ایشان در گزارشی از مطالب مطرح در کمیسیون اظهار داشت:

با تحلیلی که در محتوای بیانیه گام دوم انقلاب داریم، هم در مقام فهم، تبیین چرایی و سیاست‌پردازی برای رسیدن به اهداف بیانیه، سه رکن جدی پیش‌رو داریم: رکن اول، بحث امیدافزایی؛ دوم، مدیریت جهادی؛ سوم، جوان‌گرایی است. در مقالاتی که در این کمیسیون ارائه شد، تلاش بر این بود که این سه رکن را اولاً، تبیین کنیم و ثانیاً، عناصر مرتبط با این سه رکن از جمله فضای مجازی، هنر، مطالعات اجتماعی و رسانه را مورد تأکید قرار دهیم.

در یکی از مقالات فضای مجازی و امیدافزایی بررسی و در آن تأکید شد که بیانیه گام دوم انقلاب در فضای امیدآفرینی تدوین شده و اکنون زمینه هجمه به این امید در فضای مجازی وجود دارد. در این مقاله به خوبی ابعاد این عملیات رسانه‌ای با تأکید بر فضای مجازی مطرح گردید و به راه‌کارهایی برای مقابله با آن پرداخته شد. محور دیگر بحث، تصویرپردازی بود که دو مقاله در

وضعیت کنونی آن‌ها» به ریاست حجة الاسلام والمسلمین نجف لک‌زایی برگزار شد. در این کمیسیون به بررسی مقالاتی در زمینه راهبردهای تحقق توصیه‌های هفت‌گانه رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته شد. بر اساس محورهای این کمیسیون سی مقاله به دبیرخانه ارسال و از میان آن‌ها هفت مقاله برای ارائه انتخاب شد. ایشان در جمع‌بندی خود از مباحث ارائه شده در این کمیسیون اظهار داشت: در ابتدا به تحلیل تجربه و دستاوردهای جمهوری اسلامی، بررسی وضع موجود و شیوه انتقال از وضع موجود به وضع مطلوب، از محورهای اصلی این کمیسیون پرداخته شد. در بخش راهبردهای تحقق توصیه‌های هفت‌گانه رهبر معظم انقلاب به دو دسته راهبردهای عام، یعنی قابل اجرا در همه هفت توصیه و هم‌چنین راهبرد اختصاصی هر توصیه دست پیدا کرده‌ایم. برخی راهبردهای عام، همانند خودسازی، جامعه‌پردازی، دولت‌سازی، تقویت امید، زمینه‌سازی برای ظهور و توجه به بحث مهدویت در بیانیه گام دوم انقلاب نیز تأکید شده‌اند؛ سایر راهبردهای عام نیز شامل بهره‌برداری از منابع انسانی متخصص، بهره‌برداری از ظرفیت‌های قانون اساسی برای تحقق این هفت محور و زمینه‌سازی به مطالبه‌گری مردم است. حاکمیت قانون و پرهیز از مصلحت‌سنجی‌های بی‌مورد، شفافیت در عرصه سیاست‌ها و قوانین، رفع تبعیضات، توجه به حکمرانی

خوب و کارگزاران عادل، برطرف کردن موانع، به فعلیت‌رساندن ظرفیت‌های موجود در کشور از راهبردهای عام مطرح شده برای تحقق توصیه هفت‌گانه رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم انقلاب به شمار می‌روند. ایشان به راهبردهای خاص برای تحقق توصیه هفت‌گانه از سوی رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم اشاره کرد که: معرفت از جمله توصیه‌های مطرح شده از سوی رهبر معظم انقلاب در بیانیه گام دوم است که راهبردهایی همانند ارتقای سطح فرهنگ قرآنی، احیای مساجد و حضور تمام وقت روحانی در مساجد و پایه‌بودن مردم در گسترش اخلاق و معنویت، اشاره شده است. در بحث راهبردهای تحقق سبک زندگی، بر تبیین سبک زندگی اسلامی برای اقشار و مخاطبان مختلف، راهیابی این مباحث به کتاب‌های درسی حوزه و دانشگاه، هم‌چنین آموزش و پرورش، تقویت رویکرد جهادی در ساحت‌های جهاد اصغر و اکبر، تقویت فرهنگ کار جمعی و مقید کردن کارگزاران و علمای دین و گروه‌های مرجع به سبک زندگی اسلامی تأکید شد.

محور چهارم: «نهادهای علمی و بیانیه گام دوم با تأکید بر نقش جوانان»
در آخر کمیسیون تخصصی با عنوان «نهادهای علمی و بیانیه گام دوم با تأکید بر نقش جوانان» به ریاست حجة الاسلام والمسلمین شمس‌الله مریجی برگزار گردید. ایشان با اعلام دریافت ده مقاله در خصوص

مقالات ارائه شده در این کمیسیون به شمار می‌روند.

«نقش حوزه و دانشگاه در رویش و رشد اندیشه و عمل انقلابی نسل جوان» از مقالات ارائه شده است که جایگاه، شیوه و عمل کرد حوزه و دانشگاه برای تحقق گام دوم انقلاب را مورد بررسی قرار داده است. در مقاله دیگری «رسالت آموزش و پرورش در گام دوم انقلاب اسلامی» مورد بررسی قرار گرفته است؛ البته بحث آموزش و پرورش به صورت مستقیم در بیانیه گام دوم انقلاب بیان نشده، اما با توجه به عظمت کار آموزش و پرورش در حوزه مباحث سبک زندگی به مبحث آموزش و پرورش پرداخته شده است. این مقاله نگاهی به چهل سال گذشته داشته و به ترسیم نقشه راه آینده به وسیله حوزه، حکومت و آینده پرداخته است. در این کمیسیون «نهادهای علمی و بیانیه گام دوم با تأکید بر نقش جوانان» و وظایف نهادها بر اساس گام دوم نیز مورد بررسی قرار گرفت.

محورهای علمی مطرح کردند و در کمیسیون به ارائه گزارشی از مباحث کمیسیون پرداخت و اظهار داشت:

«الزامات سیاست خارجی ایران در بیانیه گام دوم انقلاب» از جمله مقالات ارائه شده که به تبیین این الزامات در بیانیه پرداخته است و فعالیت‌های صورت گرفته در سیاست خارجی چهل سال گذشته را مورد بررسی قرار می‌دهد. مقاله دوم «مبانی و عوامل تحقق تغییرات اجتماعی در بیانیه گام دوم انقلاب» بود که در آن عدالت، اخلاق و معنویت و استقلال سه راهبرد اصلی در کنار منابع مادی و اقتصاد مقاومتی برای تحقق گام دوم انقلاب مورد تأکید قرار گرفته است.

مقاله «الزامات کارآمدی فرهنگی دولت اسلامی در گام دوم انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، و مقاله «تجزیه و تحلیل نظری، عملی، تئوری ولایت فقیه در چله نخست جمهوری اسلامی؛ به منظور کاربست کارآمدی آن در چله دوم» از دیگر